

Rookvrije Sportvereniging

Werkblad beschrijving interventie

Gebruik de HANDLEIDING bij dit werkblad

Werkblad erkenningscommissie, versie 2021

Dit is een gezamenlijk werkblad van de volgende kennisinstituten:

Colofon

Ontwikkelaar / licentiehouder van de interventie

Naam organisatie: Gezondheidsfondsen voor Rookvrij
Postadres: Zwarte Woud 2, 3524 SJ Utrecht
E-mail: info@gvr.v.nl
Telefoon: +31611954560

Website (van de interventie): www.rookvrijegeneratie.nl/sport

Contactpersoon

Vul hier de contactpersoon voor de interventie in.
Naam: Gezondheidsfondsen voor Rookvrij
E-mail: info@gvr.v.nl
Telefoon: +31611954560

Referentie in verband met publicatie

Naam auteur interventiebeschrijving: Heike Garritsen (Amsterdam UMC), Andrea Rozema (Tranzo, Tilburg University), Mara van Dooremaal (namens Gezondheidsfondsen voor Rookvrij), Ien van de Goor (Tranzo, Tilburg University), Anton Kunst (Amsterdam UMC)
Titel interventie: Rookvrije Sportvereniging
Databank(en): Loketgezondleven.nl
Plaats, instituut: Tilburg, Tranzo, Tilburg University, Amsterdam, Amsterdam UMC, Utrecht, Gezondheidsfondsen voor Rookvrij
Datum: 18 februari 2022

Het werkblad is een invulformulier voor het maken van een interventiebeschrijving, geordend naar onderwerp (doelgroep, doel, enzovoort). De onderwerpen volgen de criteria voor beoordeling.

De interventiebeschrijving is een samenvatting van de beschikbare schriftelijke informatie over de interventie voor de bezoeker van de databanken effectieve interventies en voor de erkenningscommissie interventies. De informatie is van belang voor de beoordeling van de kwaliteit, effectiviteit en randvoorwaarden van de interventie.

Dit werkblad wordt na erkenning, inclusief contactgegevens gepubliceerd op Loketgezondleven.nl en in indien relevant ook in de databases van onze samenwerkingspartners.

[Kijk bij het invullen in de handleiding die bij dit werkblad hoort.](#)

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Samenvatting	4
<i>Korte samenvatting van de interventie .....</i>	<i>4</i>
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal	4
Onderbouwing	4
Onderzoek	4
1. Uitgebreide beschrijving	6
Beschrijving interventie	6
1.1 Doelgroep	6
1.2 Doel	7
1.3 Aanpak	7
2. Uitvoering	10
3. Onderbouwing	13
4. Onderzoek	18
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	18
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	Error! Bookmark not defined.
5. Samenvatting Werkzame elementen	20
6. Aangehaalde literatuur	21
7. Praktijkvoorbeeld	22

Samenvatting

Eén A-4tje, max 600 woorden

Korte samenvatting van de interventie – max 150 woorden

De beweging 'Op weg naar een Rookvrije Generatie' wil kinderen in elke fase van het opgroeien beschermen tegen de verleiding om te gaan roken en tabaksrook. Daarvoor is het belangrijk dat omgevingen waar zij veel komen rookvrij zijn. De sportvereniging is zo'n omgeving. Vaak wordt hier buiten nog gerookt, zoals langs de lijn. Terwijl zien roken, doet roken. Als kinderen anderen zien roken lijkt dat normaal en misschien zelfs aantrekkelijk. Een rookvrij sportterrein biedt het goede voorbeeld.

De interventie 'Rookvrije Sportvereniging' stimuleert verenigingen om en geeft hen handvaten hoe een rookvrij sportterrein te realiseren. De interventie bestaat uit een informatiepakket met o.a. een stappenplan en argumentenkaart. Indien gewenst kunnen verenigingen begeleid worden door een Team:Fit coach en soms ook een lokale verenigingsadviseur van een GGD, gemeente of sportservice. Tot slot zijn er fysieke promotiematerialen beschikbaar om het rookvrij-beleid uit te dragen, zoals rookvrij bordjes.

Doelgroep – max 50 woorden

- **Uiteindelijke doelgroep:** kinderen t/m 18 jaar die sporten bij een sportvereniging of een sportvereniging bezoeken.
- **Intermediaire doelgroep:** bestuursleden en vrijwilligers van sportverenigingen die betrokken zijn bij en besluiten tot het realiseren van een rookvrij sportterrein.

Doel – max 50 woorden

Sportverenigingen realiseren een rookvrij sportterrein, waardoor kinderen niet langer worden blootgesteld aan (mee)roken en de mogelijk schadelijke gevolgen hiervan.

Aanpak – max 50 woorden

De interventie 'Rookvrije Sportvereniging' biedt bestuursleden en vrijwilligers van sportverenigingen richtlijnen voor de invoering van een rookvrij sportterrein. Gedurende alle fasen (werving, adoptie, implementatie en borging) kunnen sportverenigingen indien gewenst begeleid worden door een Team:Fit coach en soms ook een lokale verenigingsadviseur van een GGD, gemeente of sportservice.

Materiaal – max 50 woorden

Op www.rookvrijgeneratie.nl/sport vinden sportverenigingen alle informatie, materialen en ondersteuning. Materialen zoals het stappenplan en de argumentenkaart helpen de vereniging op weg naar een rookvrij sportterrein. Ook zijn er diverse fysieke promotiematerialen beschikbaar om het rookvrij-beleid aan te duiden.

Onderbouwing – max 150 woorden

Een rookvrij sportterrein kan individueel rookgedrag op verschillende manieren beïnvloeden, bijv. door het veranderen van attitudes en sociale normen. Met betrekking tot de adoptie van een rookvrij-beleid blijkt uit onderzoek dat sportverenigingen soms belemmeringen ervaren die hen ervan weerhouden om rookvrij te worden (bijv. angst dat het functioneren van de vereniging in gevaar komt). Sportverenigingen die wél zijn overgaan tot invoering van een rookvrij sportterrein ervaren verschillende bevorderende en belemmerende factoren m.b.t. implementatie en borging van het nieuwe beleid.

Onderzoek – max 100 woorden

Een procesevaluatie liet zien dat men voornamelijk positief reageerde op een rookvrij-beleid en dat rokers succesvol werden aangesproken. Tevens adviseerden sportverenigingen andere verenigingen om rookvrij te worden. Een onderzoek onder de achterban van sportverenigingen liet zien dat men over het algemeen op de hoogte was van een rookvrij-beleid en dat rokers iets negatiever over het rookvrij-beleid waren. Ook hier werd een rookvrij sportterrein aangeraden aan andere verenigingen. Uit een promotieonderzoek bleek dat de invoering van een rookvrij-beleid veelal succesvol verliep, hoewel naleving en handhaving van het beleid in een

drietal situaties konden worden verbeterd. Daarnaast werden factoren geïdentificeerd die succesvolle implementatie van het rookvrij-beleid bevorderden en/of belemmerden.

1. Uitgebreide beschrijving

Beschrijving interventie

Het werkblad is ook geschikt voor een samenvattende beschrijving van complexe of samengestelde interventies. Dit zijn interventies die uit twee of meer afzonderlijke onderdelen bestaan. Denk aan interventies met aparte onderdelen voor verschillende doelgroepen, zoals een leefstijlinterventie die zowel gericht is op de community als op de school als op de individuele docent. Of aan interventies met verschillende modules die bij een doelgroep 'op maat' worden toegepast.

Naarmate er meer onderdelen zijn is het aan te bevelen de structuur visueel weer te geven in een schema. Dit geldt met name voor de subdoelen en voor de aanpak van de interventie. Zie ook de aanwijzingen in de handleiding.

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep – max 100 woorden

Wat is de uiteindelijke doelgroep van de interventie?

Kinderen t/m 18 jaar die sporten bij een sportvereniging of een sportvereniging bezoeken.

Intermediaire doelgroep – max 100 woorden

Zijn er intermediaire doelgroepen? Zo ja, welke?

Om het doel te bereiken richt de interventie zich op bestuursleden en vrijwilligers van de sportvereniging die betrokken zijn bij en besluiten tot het realiseren van een rookvrij sportterrein.

Selectie van doelgroepen – max 250 woorden

Hoe wordt de (intermediaire)doelgroep geselecteerd? Zijn er contra-indicaties? Zo ja, welke?

- Er is sprake van een universeel preventieprogramma en er zijn derhalve geen absolute contra-indicaties. Alle sportverenigingen kunnen de interventie toepassen als het sportterrein (nog) niet volledig rookvrij is.
- De intermediaire doelgroep van bestuursleden en vrijwilligers wordt bepaald o.b.v. wie op de sportvereniging daadwerkelijk verantwoordelijk en betrokken zijn bij de implementatie van een rookvrij sportterrein.

Betrokkenheid doelgroep – max 150 woorden

Was de doelgroep betrokken bij de (door)ontwikkeling van de interventie, en op welke manier?

In 2017 is een enquête uitgezet onder de **uiteindelijke doelgroep** van kinderen, om hun perspectieven m.b.t. roken op het sportterrein in kaart te brengen.

Om de interventie vorm te geven en door te ontwikkelen zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd onder de **intermediaire doelgroep** van bestuursleden en vrijwilligers van sportverenigingen:

- a) In 2015 zijn gesprekken gevoerd met bestuursleden van korfbal- en voetbalverenigingen, o.a. om de behoeften in kaart te brengen van sportverenigingen.
- b) In 2016 zijn de interventiematerialen geëvalueerd door de eerste rookvrije sportverenigingen.
- c) In 2016 is een procesevaluatie uitgevoerd onder bestuursleden en vrijwilligers.
- d) In 2016 zijn enquêtes uitgezet onder de achterban van sportverenigingen.

Tot slot is in 2018 een promotieonderzoek gestart waarbij zowel de **uiteindelijke doelgroep** van kinderen als de **intermediaire doelgroep** van bestuursleden en vrijwilligers van sportverenigingen intensief werden bevraagd. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zijn de interventiematerialen doorontwikkeld.

1.2 Doel

Hoofddoel – max 100 woorden

Wat is het hoofddoel van de interventie?

Sportverenigingen realiseren een rookvrij sportterrein, waardoor kinderen niet langer worden blootgesteld aan (mee)roken en de mogelijk schadelijke gevolgen hiervan.

Subdoelen – max 350 woorden

Wat zijn de subdoelen van de interventie? Indien van toepassing: welke subdoelen horen bij welke intermediaire doelgroepen of subdoelgroep(en)?

De interventie 'Rookvrije Sportvereniging' biedt bestuursleden en vrijwilligers van sportverenigingen richtlijnen voor de invoering van een rookvrij sportterrein. Voor elke fase van de interventie (werving, adoptie, implementatie en borging) zijn een aantal subdoelen geformuleerd.

1. Subdoelen bij de wervingsfase

1a) Het bestuur van de sportvereniging erkent het belang van een rookvrij sportterrein.

2. Subdoelen bij de adoptiefase

2a) Het bestuur van de sportvereniging heeft het vertrouwen een rookvrij sportterrein in te kunnen voeren (zelfeffectiviteit).

2b) Bestuursleden, vrijwilligers en (ouders van) leden van de vereniging hebben een positieve attitude t.a.v. een rookvrij sportterrein.

2c) Het bestuur van de sportvereniging besluit daadwerkelijk om over te gaan tot de invoering van een rookvrij sportterrein.

3. Subdoelen bij de implementatiefase

3a) Leden en bezoekers zijn op de hoogte van de geldende regels over roken op het sportterrein.

3b) Het bestuur maakt duidelijke afspraken over de handhaving van het rookvrij-beleid.

3c) Sportverenigingen zoeken, indien gewenst, hulp van externe organisaties bij de implementatie van een rookvrij sportterrein.

4. Subdoelen bij de borgingsfase

4a) Het rookvrij-beleid wordt gehandhaafd door daarvoor aangewezen personen.

4b) Het bestuur evalueert de invoering van het nieuwe rookvrij-beleid en zet waar nodig extra stappen.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie – max 200 woorden

Hoe is de opzet van de interventie en wat is de omvang (duur, aantal contacten – indien van toepassing)?

Voeg eventueel een schema toe als bijlage.

De interventie 'Rookvrije Sportvereniging' biedt bestuursleden en vrijwilligers van sportverenigingen richtlijnen voor de invoering van een rookvrij sportterrein. De interventie bestaat uit vier fasen: werving, adoptie, implementatie en borging.

1. Aanpak bij de wervingsfase

In de wervingsfase worden sportverenigingen door verschillende organisaties geïnformeerd over het belang van een rookvrij sportterrein en gestimuleerd om een rookvrij-beleid in te voeren.

2. Aanpak bij de adoptiefase

De adoptiefase is erop gericht dat 1) het bestuur van de sportvereniging het vertrouwen heeft een rookvrij sportterrein in te kunnen invoeren (zelfeffectiviteit), 2) bestuursleden, vrijwilligers en (ouders van) leden van de vereniging een positieve attitude hebben t.a.v. een rookvrij sportterrein en 3) het bestuur daadwerkelijk besluit over te gaan tot de invoering van een rookvrij sportterrein.

3. Aanpak bij de implementatiefase

In de implementatiefase voert de sportvereniging het rookvrij-beleid in en worden leden en bezoekers hiervan op de hoogte gesteld. Hiervoor is ondersteuning beschikbaar in de vorm van een informatiepakket (met daarin o.a. een stappenplan) en fysieke promotiematerialen (zoals rookvrij bordjes). Daarnaast kunnen sportverenigingen, indien gewenst, begeleid worden door externe organisaties die de vereniging adviseert over de invoering van het rookvrij-beleid.

Hoe lang sportverenigingen erover doen om een rookvrij sportterrein in te voeren verschilt. Ook de mate van de gewenste/benodigde ondersteuning verschilt.

4. Aanpak bij de borgingsfase

In de borgingsfase zorgen sportverenigingen ervoor dat het rookvrij-beleid wordt nageleefd. Daarbij worden mensen die toch roken aangesproken door daarvoor aangewezen personen. Het bestuur evalueert het rookvrij-beleid en zet waar nodig extra stappen. Ondersteuning van externe organisaties blijft in deze fase beschikbaar.

Inhoud van de interventie – max 1200 woorden

Welke concrete activiteiten worden uitgevoerd en -eventueel- in welke volgorde? Geef geen uitputtende beschrijving van activiteiten; het is voldoende als de lezer zich een beeld kan vormen van wat er gedaan wordt en hoe dit gedaan wordt.

Indien van toepassing per onderdeel samenvatten. Vergeet niet aandacht te besteden aan de werving.

Bij interventies op maat: geef aan wat op basis van welke criteria wanneer wordt uitgevoerd. Geef ook aan wat minimaal moet worden uitgevoerd om de gestelde doelen te behalen.

De interventie 'Rookvrije Sportvereniging' biedt bestuursleden en vrijwilligers van sportverenigingen richtlijnen voor de invoering van een rookvrij sportterrein. De interventie bestaat uit vier fasen (werving, adoptie, implementatie, borging), die hieronder worden beschreven.

1. Wervingsfase

In de wervingsfase worden sportverenigingen door verschillende organisaties gestimuleerd om een rookvrij sportterrein in te voeren. Denk hierbij aan de sportbonden, de GGD, de gemeente en de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij. Enkele voorbeelden van stimulering door externe organisaties zijn:

- Sportbonden die een oproep doen aan hun achterban van sportverenigingen om rookvrij te worden en daarbij verwijzen naar informatie en ondersteuning.
- Een GGD of gemeente die een bijeenkomst voor sportverenigingen organiseert (zie bijv. de inspiratiesessie gezonde sportomgeving: www.nocnsf.nl/gezonde-sportomgeving)
- Lokale verenigingsadviseurs die het onderwerp aankaarten bij sportverenigingen.
- Gemeentes die (samen met de sportservice) afspraken maken met sportverenigingen om rookvrij te worden. De gemeente kan ook regelgevende mogelijkheden inzetten zoals subsidievoorwaarden, verhuurconstructies en vergunningen. Denk ook aan het aanpassen van de algemene plaatselijke verordening (APV) of het opnemen van rookvrije omgevingen in de omgevingsvisie.
- De Gezondheidsfondsen voor Rookvrij die als onderdeel van de publiekscampagne voor een Rookvrije Generatie een inspirerende video verspreidt van een rookvrije sportvereniging.

2. Adoptiefase

De adoptiefase is erop gericht dat 1) het bestuur van de sportvereniging het vertrouwen heeft een rookvrij sportterrein in te kunnen invoeren (zelfeffectiviteit), 2) bestuursleden, vrijwilligers en (ouders van) leden van de vereniging een positieve attitude hebben t.a.v. een rookvrij sportterrein en 3) het bestuur daadwerkelijk besluit om over te gaan tot de invoering van een rookvrij sportterrein. Een positieve attitude t.o.v. een rookvrij sportterrein kan worden bereikt door o.a.:

- Het betrekken van leden, vrijwilligers en rokers bij de invoering van het rookvrij-beleid.
- Het inventariseren van de stand van zaken en meningen over roken op de vereniging (bijv. aan de hand van een enquête).
- Het bespreken van de uitkomsten en vanuit het bestuur een rookvrij-beleid voorstellen.
- Bepalen of en hoe het rookvrij-beleid wordt voorgelegd aan de leden (bijv. via de Algemene Ledenvergadering).

3. Implementatiefase

In deze fase wordt het rookvrij-beleid ingevoerd. De richtlijnen voor een geheel rookvrij sportterrein zijn als volgt:

- Binnenruimten zijn geheel rookvrij.
- Het gehele buitenterrein is rookvrij: de entree* en alle ruimten binnen de hekken of andere begrenzing van de sportvereniging zoals de velden, langs de lijn, het terras en de tribune.
- Het rookvrij-beleid is structureel en geldt voor iedereen: leden, vrijwilligers, medewerkers én bezoekers.
- Bordjes of andere aanduidingen geven aan dat het buitenterrein rookvrij is.
- E-sigaretten en nieuwe tabaksproducten (zoals verhitte tabak) zijn evenmin toegestaan op een rookvrij sportterrein. Net als traditionele sigaretten zijn deze producten schadelijk en verslavend.

Geheel rookvrij is de aanbeveling en het streven. Sportverenigingen kunnen hier ook stapsgewijs naartoe werken om draagvlak te creëren.

* De sportvereniging spant zich in ook de entree rookvrij te maken. Hier geldt ook zien roken, doet roken. De entree verdient echter extra aandacht, omdat dit openbaar terrein is buiten de begrenzing van het sportterrein. Is het voor de sportvereniging moeilijk een rookvrije entree te realiseren, dan hebben zij hier mogelijk hulp en inspanning van de gemeente bij nodig.

De manier waarop sportverenigingen een rookvrij-beleid invoeren voor het sportterrein verschilt. In het stappenplan van de interventie worden onder 'implementatie' de volgende stappen beschreven:

- Maak een plan van aanpak.
- Formuleer een duidelijk rookvrij-beleid. Maak ook afspraken over hoe gezorgd wordt voor naleving van het beleid.
- Kies een goed moment voor invoering.
- Communiceer tijdens het nieuwe beleid. Gebruik alle bestaande communicatiekanalen om het rookvrij-beleid bekend te maken (zoals de website en de nieuwsbrief). Neem het rookvrij-beleid op in het clubreglement. Breng ook externe partijen op de hoogte zoals leveranciers, sponsoren, de gemeente en bezoekende sportverenigingen.
- Bepaal welke veranderingen nodig zijn op het sportterrein en voer deze uit.
- Benader media voor positieve aandacht.

4. Borgingsfase

Voor succesvolle borging van de interventie is het belangrijk dat:

- Het rookvrij-beleid wordt gehandhaafd, d.w.z. mensen die toch roken worden aangesproken.
- Het bestuur van de sportvereniging het rookvrij-beleid evalueert en indien nodig verbeterd door extra stappen te zetten.
- Ondersteuning vanuit externe organisaties beschikbaar blijft.

Beschikbare ondersteuning

- Sportverenigingen kunnen via www.rookvrijgeneratie.nl/sport gebruikmaken van het informatiepakket met onder andere het stappenplan en de argumentenkaart. Deze ondersteuning wordt aangeboden door de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij.
- Ook zijn er via deze website fysieke promotiematerialen beschikbaar om het rookvrij-beleid uit te dragen, zoals rookvrij bordjes. Sportverenigingen kunnen deze materialen tegen betaling aanschaffen, maar regelmatig worden er gratis rookvrij bordjes beschikbaar gesteld via aanvraag bij de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij of via acties vanuit de GGD of gemeente.
- Verenigingen kunnen, indien gewenst, gratis extra advies en persoonlijke begeleiding van een Team:Fit coach aanvragen via www.rookvrijgeneratie.nl/sport of de website van Team:Fit (<https://teamfit.nl/sportlocaties>). Soms wordt deze begeleiding ook lokaal aangeboden door een lokale verenigingsadviseur van een GGD, gemeente of sportservice.
- Sportbonden, GGD'en of gemeenten kunnen tevens een inspiratiesessie organiseren voor sportverenigingen aangeboden door NOC*NSF. Tijdens deze bijeenkomst wordt er uitgebreid stil gestaan bij het ontwikkelen van een rookvrij-beleid, waarbij ook de thema's alcohol, eten en drinken worden belicht (www.nocnsf.nl/gezonde-sportomgeving).

2. Uitvoering

Materialen – max 200 woorden

Welke materialen zijn beschikbaar voor de uitvoering, werving en evaluatie van de interventie?

Diverse materialen zijn beschikbaar, zoals:

Werving:

- Poster Rookvrije Sport
- Flyer rookvrije sport
- Video's (via YouTube Rookvrije Generatie)
- Tijdens campagnes van de Rookvrije Generatie stellen de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij een mediakit beschikbaar voor partijen zoals sportbonden, GGD-en of gemeenten. Ook is er op aanvraag een voorbeeldpresentatie voor sportverenigingen beschikbaar.
- NOC*NSF biedt een informatiebijeenkomst/inspiratiesessie gezonde sportomgeving aan via www.nocnsf.nl/gezonde-sportomgeving

Voor de sportvereniging, te gebruiken bij implementatie en communicatie:

- Stappenplan
- Argumentenkaart met veel gestelde vragen
- Voorbeeld enquête achterban
- Flyer Rookvrije Sport
- Tool met tips & tricks en een video aanspreken rookgedrag
- Voorbeeldflyer onze club is rookvrij
- Poster Rookvrije Sport
- Afbeelding: onze club is op weg naar rookvrij
- Afbeelding: onze club is rookvrij
- Afbeelding: Rookvrij vinkje
- Communicatiepakket met:
  - Voorbeeld artikel reglement
  - Voorbeeld Persbericht
  - Voorbeeldbrief aan gemeente
  - Voorbeeldbrief aan leden
  - Voorbeeld nieuwsbrief of e-mail tekst
  - Voorbeeld nieuwsbericht voor op uw website
  - Inspirerende video's
  - Voorbeeldtekst voor Twitter en Facebook
- Kleurplaat Rookvrije Generatie
- Rookvrij borden
- Ander rookvrij promotiemateriaal zoals beachflags, vlag (zie www.rookvrijgeneratie.nl/webshop)
- Ervaringsverhalen, tips, nieuws enz. via www.rookvrijgeneratie.nl

Locatie en type organisatie – max 200 woorden

Waar kan de interventie uitgevoerd worden en welk(e) soort(en) organisatie(s) kan/kunnen de interventie uitvoeren?

Uitvoerende organisaties

- De interventie wordt uitgevoerd op de sportverenigingen zelf. Bestuursleden en/of vrijwilligers geven uitvoering aan het rookvrij-beleid. Verenigingen die een accommodatie delen met andere verenigingen gaan met elkaar in gesprek om gezamenlijk het rookvrij-beleid op te pakken.

Ondersteunende organisaties

- Sportverenigingen worden door verschillende organisaties gestimuleerd om een rookvrij terrein in te voeren, zoals de sportbonden, de GGD, de gemeente en de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij.

- Verenigingen kunnen, indien gewenst, persoonlijke begeleiding ontvangen van een Team:Fit coach (beschikbaar via JOGG/Team:Fit). De verenigingen vragen deze gratis begeleiding aan via de website van de Rookvrije Generatie en/of Team:Fit. Een Team:Fit coach neemt vervolgens contact op met de vereniging om de huidige situatie in kaart te brengen, advies te geven en te helpen bij het opstellen van een actieplan.
- Soms wordt deze begeleiding ook lokaal aangeboden door een lokale verenigingsadviseur van een GGD, gemeente of sportservice.

Opleiding en competenties van de uitvoerders – max 200 woorden

Wie zijn de uitvoerders en welke opleiding en competenties hebben zij nodig?

Bestuursleden en/of vrijwilligers van sportverenigingen

Er worden geen competentie-eisen gesteld aan sportverenigingen (bestuursleden en/of vrijwilligers).

Ondersteunende organisaties (bv Team:Fit coach, lokale verenigingsadviseur)

De Team:Fit coaches worden aangesteld door JOGG. JOGG is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de coaches en voor de signalering als er extra expertise nodig is. De Gezondheidsfondsen voor Rookvrij hebben de Team:Fit coaches getraind en bieden hen ondersteuning door bijvoorbeeld extra Q&A's. De Gezondheidsfondsen voor Rookvrij zijn vraaggestuurd beschikbaar voor verdere kennisoverdracht of ondersteuning van de coaches.

Indien een lokale verenigingsadviseur van een GGD, gemeente of sportservice de sportverenigingen begeleidt, ligt de verantwoordelijkheid voor de expertise van deze medewerkers bij de betreffende organisatie.

Momenteel is er een breed netwerk van vele maatschappelijke organisaties die elkaar vinden in de ambitie om te komen tot een Rookvrije Generatie. Zo worden gemeenten doorgaans ondersteund door de lokale GGD. GGD'en kunnen voor advies terecht bij de GGD GHOR en de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij.

Kwaliteitsbewaking – max 200 woorden *Hoe wordt de kwaliteit van de interventie bewaakt?*

Sportverenigingen krijgen door middel van het informatiepakket (met o.a. het stappenplan) richtlijnen en adviezen mee, soms aangevuld door de begeleiding van een Team:Fit coach of lokale verenigingsadviseur.

- JOGG is verantwoordelijk voor de kwaliteitsbewaking van de Team:Fit coaches. Deze coaches zijn getraind door de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij.
- Met betrekking tot lokale verenigingsadviseurs ligt de kwaliteitsbewaking bij de betreffende organisatie van deze medewerkers (bijv. GGD, gemeente of sportservice).
- Over het algemeen maken sportverenigingen uiteindelijk zelf de keuze om een rookvrij-beleid in te voeren en zijn daarmee zelf verantwoordelijk voor een goede implementatie van het beleid. Hierop wordt niet gecontroleerd vanuit de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij.
- Het informatiepakket wordt up-to-date gehouden en doorontwikkeld door de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij. Met de inzichten uit het in 2018 gestarte promotieonderzoek zijn de materialen in het informatiepakket aangevuld met wetenschappelijk onderbouwde kennis.

Randvoorwaarden – max 200 woorden

Wat zijn de organisatorische en contextuele randvoorwaarden voor een goede uitvoering van de interventie?

Organisatorische randvoorwaarden

- a) Sportverenigingen erkennen het belang van een rookvrij sportterrein
- b) Er is sprake van een positieve attitude t.a.v. het rookvrij-beleid onder bestuursleden, vrijwilligers en (ouders van) leden van de vereniging
- c) Er is sprake van voldoende mankracht en tijd om het rookvrij-beleid in te voeren en te handhaven
- d) Er is voldoende beschikbaarheid van externe organisaties om, indien gewenst, sportverenigingen te ondersteunen bij de implementatie van het rookvrij-beleid.

Contextuele randvoorwaarden

Indien sportverenigingen geen eigen accommodatie hebben en gebruikmaken van een gedeeld sportterrein, zal in gesprek met de andere gebruikers gekeken moeten worden naar een gezamenlijke aanpak of anderszins duidelijke regels zodat de desbetreffende sportvereniging zo goed mogelijk uitvoering kan geven aan het eigen

rookvrij-beleid. Bij binnensportverenigingen is de rookvrije stap beperkter, waarbij het meestal gaat om een rookvrije entree/looproute. Hiervoor moet mogelijk overleg plaatsvinden met de exploitant en andere gebruikers van het gebouw. Het gaat dan bijvoorbeeld om binnensportverenigingen die een sportzaal of –hal huren, of zwemverenigingen die gebruik maken van een commerciële zwemaccommodatie.

Implementatie – max 200 woorden

Is er een systeem voor implementatie? Geef een samenvatting.

Implementatieplan op verenigingsniveau

De manier waarop sportverenigingen een rookvrij-beleid invoeren verschilt. In het stappenplan van de interventie worden onder 'implementatie' verschillende stappen beschreven (zie ook het onderdeel 'Inhoud van de interventie').

Implementatieplan op landelijk niveau

- Landelijk bieden Team:Fit coaches sportverenigingen, indien gewenst, een op een begeleiding aan bij de implementatie van een rookvrij-beleid. Soms is er ook een lokale verenigingsadviseur beschikbaar van de GGD, gemeente of sportservice.
- De Gezondheidsfondsen voor Rookvrij zijn de beweging 'Op weg naar een Rookvrije Generatie' gestart. Binnen deze beweging wordt ook het rookvrij maken van sportverenigingen onder de aandacht gebracht. Inmiddels zijn veel organisaties aangesloten bij deze beweging, zoals sportbonden, GGD'en en gemeenten.
- De Rijksoverheid heeft een Nationaal Preventieakkoord gesloten met meer dan 70 verschillende organisaties om o.a. roken aan te pakken. In dit akkoord wordt ook het rookvrij maken van sportverenigingen onder de aandacht gebracht, d.m.v. het vastleggen van de ambitie dat in 2025 (nagenoeg) alle sportverenigingen rookvrij zijn.

Kosten – max 200 woorden

Wat zijn de kosten van de interventie? Benoem daarbij de personele (in aantallen uren) en de materiële kosten.

Materiële kosten

- Sportverenigingen kunnen op www.rookvrijgeneratie.nl/sport kosteloos de materialen van de interventie (o.a. het stappenplan) downloaden en begeleiding aanvragen.
- Periodiek zijn er acties voor gratis rookvrij borden (bekostigd door de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij, GGD of gemeente). Buiten deze acties om kost een rookvrij bord gemiddeld 12 euro.

Personele kosten

Hoeveel uur de implementatie van een rookvrij terrein kost is afhankelijk van het type sportvereniging. Het kan snel gaan als er voldoende draagvlak is en meteen wordt overgegaan tot een geheel rookvrij-beleid. Denk hierbij aan de tijdsduur van enkele vergaderingen en enkele uren voor het weghalen en ophangen van materialen op het sportterrein. Andere verenigingen hebben meer stappen nodig. Zij kiezen er bijvoorbeeld voor eerst een deels rookvrij-beleid in te voeren (zoals rookvrij met uitzondering van een rookplek of rookvrij op tijden dat de jeugd sport) en gaan bijvoorbeeld een jaar later over tot geheel rookvrij (Garritsen, Rozema, van de Goor, & Kunst, 2022). De uren van bestuurders en vrijwilligers van een sportvereniging zijn op vrijwillige basis/niet betaald.

Ook de mate van begeleiding door een Team:Fit coach of lokale verenigingsadviseur verschilt. Veel verenigingen maken hier geen gebruik van. Andere verenigingen ontvangen een of enkele adviesgesprekken. De organisaties die deze begeleiding bieden worden veelal bekostigd vanuit de overheid.

3. Onderbouwing

Probleem – max 400 woorden

Voor welk probleem of (mogelijk) risico is de interventie ontwikkeld? Omschrijf aard, ernst, spreiding en gevolgen.

Jaarlijks sterven in Nederland circa 20.000 mensen aan de gevolgen van roken. Roken kan leiden tot grote gezondheidsproblemen, waaronder hart- en vaatziekten, kanker, luchtwegziekten en diabetes. Roken begint vaak op jonge leeftijd: twee derde van de rokers is begonnen voor zijn 18e. Iedere week raken honderden kinderen verslaafd aan roken. Kinderen raken sneller verslaafd dan volwassenen. Hoe jonger iemand begint met roken, des te moeilijker het op latere leeftijd wordt om te stoppen met roken (Trimbos, 2020). In 2019 had 17% van de 12-16-jarigen in Nederland ooit gerookt, 8% de afgelopen maand gerookt en 2% rookte dagelijks (Trimbos, 2019).

Ook meerroken brengt gezondheidsrisico's met zich mee. Zowel het inademen van tabaksrook binnenshuis als tabaksrook in de buitenlucht is schadelijk. Alles telt mee; er is geen veilige hoeveelheid voor het inademen van tabaksrook. Meerroken is extra schadelijk voor kinderen, omdat hun hersenen nog in ontwikkeling zijn. Kinderen die regelmatig meerroken hebben onder andere meer kans op astma, oorontsteking en hersenvliesontsteking (World Health Organization, 2021). Het is daarom belangrijk om tabaksontmoedigingsbeleid te richten op de preventie van roken bij kinderen en jongeren, zodat zij worden beschermd tegen de verleiding van roken en tabaksrook.

De sportvereniging is een belangrijke omgeving in het leven van opgroeiende kinderen. Vaak wordt er buiten op het sportterrein nog steeds zichtbaar gerookt. Hier worden kinderen aan blootgesteld. Zien roken, doet later zelf roken (Trimbos, 2016). Als mensen in de omgeving van kinderen roken, worden kinderen verleid om het ook te doen. Rookvrije omgevingen lijken een veelbelovende maatregel om de zichtbaarheid van rookgedrag te verminderen en om blootstelling aan tabaksrook onder kinderen te reduceren. Echter, dit gaat niet vanzelf; het is momenteel over het algemeen aan sportverenigingen zelf om te besluiten of ze een rookvrij terrein invoeren. Kijkend naar de meest populaire buitensporten onder kinderen (hockey, voetbal, tennis en korfbal), had eind 2020 26.4% van de verenigingen een (gedeeltelijk) rookvrij terrein (Smit, Garritsen, & Kunst, 2022). Het merendeel van de sportverenigingen in Nederland is dus nog niet rookvrij, waardoor kinderen hier nog altijd worden blootgesteld aan (mee)roken.

Oorzaken – max 400 woorden

Welke factoren veroorzaken het probleem of (mogelijk) risico?

Ontstaan van individueel rookgedrag

Een van de meest invloedrijke theorieën om individueel rookgedrag te voorspellen is de Theory of Planned Behavior (TPB) (Ajzen, 1991). Volgens de TPB zijn gedragsintenties (de motivatie om bepaald gedrag uit te voeren) en zelfeffectiviteit (inschatting van eigen bekwaamheid om het gedrag uit te voeren) de belangrijkste voorspellers van (rook)gedrag. Gedragsintenties worden gevormd door attitudes (algemene evaluatie van het gedrag) en sociale normen (percepties van sociale druk doordat anderen het gedrag uitvoeren). Kinderen die beginnen met roken hebben veelal positieve attitudes t.o.v. roken, bijv. dat roken gezellig is, stoer is en/of stress vermindert. Daarnaast hebben zij vaak vrienden (bijv. teamgenoten) en/of familie die roken (sociale norm).

1. Wervingsfase

Om op de agenda te belanden is het belangrijk dat een rookvrij-beleid onder de aandacht wordt gebracht van sportverenigingen. Uit onderzoek blijkt dat externe druk (bijv. van een GGD of gemeente) ertoe kan leiden dat sportverenigingen overgaan tot de adoptie van een rookvrij-beleid (Garritsen, Rozema, van de Goor, & Kunst, 2022).

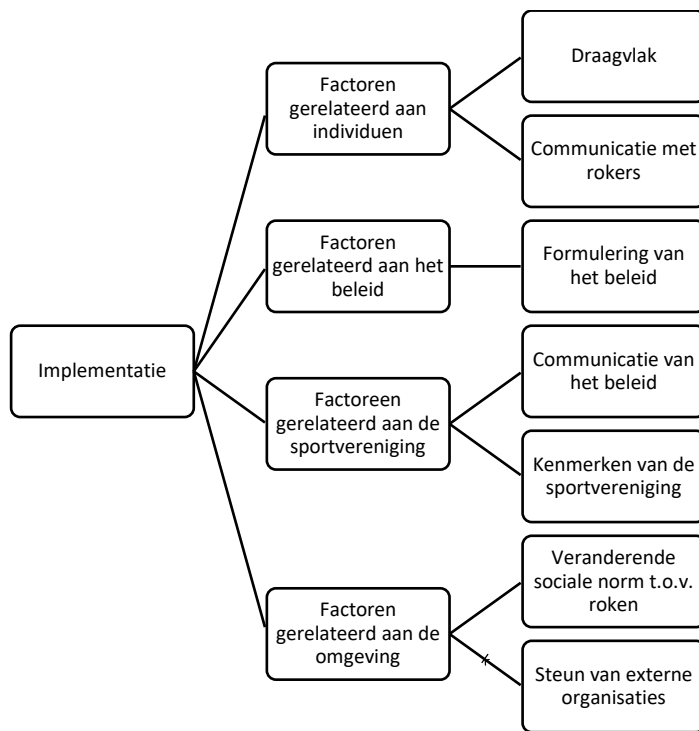
2. Adoptiefase

Dat het merendeel van de sportverenigingen in Nederland nog niet rookvrij is kan verschillende oorzaken hebben. Uit recent onderzoek (Garritsen, Rozema, Van de Goor, & Kunst, 2021^a) blijkt dat een aantal factoren sportverenigingen er soms van weerhouden om over te gaan tot adoptie van een rookvrij-beleid, namelijk:

- Angst dat het functioneren van de vereniging in gevaar komt (men is bang dat een rookvrij-beleid ertoe leidt dat bezoekers en leden wegblijven, de baromzet daalt en dat de vereniging rokende vrijwilligers verliest).
- Vraagtekens m.b.t. de uitvoerbaarheid van het rookvrij-beleid (men verwacht dat het beleid niet wordt nageleefd en/of dat de handhaving problemen met zich meebrengt)
- Rekening willen houden met rokers (men wil niemand buitensluiten).
- Adoptie van een rookvrij-beleid heeft niet altijd prioriteit (de vereniging is te druk met andere zaken).

3. Implementatiefase

Sportverenigingen die wél zijn overgegaan tot invoering van een rookvrij-beleid, ervaren verschillende belemmerende en bevorderende factoren m.b.t. de implementatie (Garritsen, Rozema, van de Goor, & Kunst, 2021^b). Deze factoren zijn gerelateerd aan 1) individuen, 2) het beleid, 3) de sportvereniging en 4) de omgeving. Voor een deel gaat het om factoren waar sportverenigingen weinig tot geen invloed op hebben, zoals het aantal rokende clubleden en de veranderde nationale sociale norm t.o.v. roken. Andere factoren zijn wel beïnvloedbaar. Implementatie verloopt succesvol op verenigingen waar voldoende draagvlak is, rokers (op een goede manier) worden aangesproken, er sprake is van een duidelijk geformuleerd beleid, het beleid voldoende wordt geuit en waar er, indien behoefte, begeleiding is van externe organisaties. De volgende figuur geeft een overzicht van de factoren per domein:

4. Borgingsfase

Voor succesvolle borging van het rookvrij-beleid is het belangrijk dat het beleid wordt nageleefd en gehandhaafd. Handhaving kan moeizaam verlopen wanneer hierover geen duidelijke afspraken zijn gemaakt (bijv. wanneer niet is vastgelegd wie verantwoordelijk is voor het aanspreken van rokers). Daarnaast blijkt uit onderzoek (Garritsen et al., 2021^b) dat zowel naleving als handhaving van het rookvrij-beleid lastig is in de volgende situaties: 1) wanneer er geen kinderen aanwezig zijn op de sportvereniging, 2) wanneer er alcohol in het spel is en 3) wanneer rokers zich verplaatsen naar de ingang van het sportterrein.

Aan te pakken factoren – max 200 woorden

Welke factoren pakt de interventie aan en welke onder 1.2 benoemde (sub)doelen horen daarbij?

Aanpak m.b.t. individueel rookgedrag

Een rookvrij sportterrein kan individueel rookgedrag op verschillende manieren beïnvloeden:

- Een rookvrij sportterrein beïnvloed attitudes t.o.v. roken, bijv. door het signaal af te geven dat dat roken en sport niet samengaan.

- Een rookvrij sportterrein vermindert de zichtbaarheid van roken, waardoor niet-roken de norm wordt en kinderen minder in de verleiding komen om zelf te gaan roken.

Aanpak m.b.t. werving

In deze fase richt de interventie zich op:

- Het informeren van het bestuur van sportverenigingen over het belang van een rookvrij sportterrein (subdoel 1a).

Aanpak m.b.t. adoptie

In deze fase richt de interventie zich op:

- Het vergroten van de zelfeffectiviteit van het bestuur van sportverenigingen (subdoel 2a).
- Het creëren van een positieve attitude t.a.v. een rookvrij-beleid onder bestuursleden, vrijwilligers en (ouders van) leden (subdoel 2b).
- Het daadwerkelijk besluiten van het bestuur om over te gaan tot de invoering van een rookvrij sportterrein (subdoel 2c).

Aanpak m.b.t. implementatie

In deze fase richt de interventie zich op:

- Het voldoende uitten van een rookvrij-beleid, waardoor leden en bezoekers op de hoogte zijn van de geldende regels over roken op het sportterrein (subdoel 3a).
- Het formuleren van een duidelijk beleid, inclusief afspraken over de handhaving (subdoel 3b)
- Het wijzen van sportverenigingen op beschikbare ondersteunende informatie, materialen en begeleiding bij de implementatie van het rookvrij-beleid (subdoel 3c).

Aanpak m.b.t. borging

In deze fase richt de interventie zich op:

- Het handhaven van het rookvrij-beleid (subdoel 4a).
- Het evalueren van het nieuwe rookvrij-beleid (bijv. naleving en handhaving in lastige situaties) en het eventueel zetten van extra stappen (subdoel 4b).

Verantwoording – max 1000 woorden

Maak aannemelijk dat met deze aanpak ook daadwerkelijk de doelen bij deze doelgroep bereikt kunnen worden.

De volgende tabel geeft de relaties weer tussen de doelen per fases (adoptie, implementatie, borging) en de interventie-elementen die daarop gericht zijn:

Hoofddoel	Aanpak
Sportverenigingen voeren een rookvrij-beleid in, waardoor kinderen niet langer worden blootgesteld aan (mee)roken en de mogelijk schadelijke gevolgen hiervan.	De interventie 'Rookvrije Sportvereniging' biedt bestuursleden en vrijwilligers van sportverenigingen richtlijnen voor de invoering van een rookvrij sportterrein.
1. Subdoelen werving	Aanpak
1a) Het bestuur van de sportvereniging erkent het belang van een rookvrij sportterrein.	Sportverenigingen worden door verschillende organisaties geïnformeerd over het belang van een rookvrij sportterrein en gestimuleerd om een rookvrij-beleid in te voeren. Denk hierbij aan de sportbonden, de GGD, de gemeente en de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij.
2. Subdoelen adoptie	Aanpak
2a) Het bestuur van de sportvereniging heeft het vertrouwen een rookvrij sportterrein in te kunnen voeren (zelfeffectiviteit).	De ondersteunende materialen van de interventie (o.a. het stappenplan) en de mogelijkheid tot begeleiding van een Team:Fit coach of lokale verenigingsadviseur kunnen de zelfeffectiviteit van sportverenigingen vergroten.

<p>2b) Bestuursleden, vrijwilligers en (ouders van) leden hebben een positieve attitude t.a.v. een rookvrij-beleid.</p>	<p>De verschillende materialen van de interventie helpen sportverenigingen bij het creëren van een positieve attitude t.o.v. het rookvrij-beleid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het stappenplan bevat tips voor het creëren van draagvlak (zoals het inventariseren van meningen d.m.v. een enquête, hiervoor wordt ook een voorbeeld enquête beschikbaar gesteld). • De argumentenkaart geeft argumenten vóór invoering van een rookvrij sportterrein, die sportverenigingen kunnen gebruiken om draagvlak te vergroten. Hier vinden verenigingen ook het algemene draagvlakcijfers voor rookvrije sportterreinen onder Nederlanders vanuit draagvlakonderzoek in opdracht van de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij.
<p>2c) Het bestuur van de sportvereniging besluit daadwerkelijk om over te gaan tot de invoering van een rookvrij sportterrein.</p>	<p>Het stappenplan stimuleert verenigingen om een rookvrij sportterrein op de agenda van de bestuursvergadering te zetten. Het besluit om een rookvrij-beleid in te voeren wordt door het bestuur genomen, al dan niet in samenspraak met de leden.</p>
<p>3. Subdoelen implementatie</p>	<p>Aanpak</p>
<p>3a) Leden en bezoekers zijn op de hoogte van de geldende regels over roken op het sportterrein.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het stappenplan zet aan tot en geeft handvatten voor communicatie (zowel intern als extern) van het rookvrij-beleid. • De interventie biedt verschillende materialen om het rookvrij-beleid uit te dragen, zoals rookvrij borden en voorbeeldteksten.
<p>3b) Het bestuur maakt duidelijke afspraken over de handhaving van het rookvrij-beleid.</p>	<p>Het stappenplan zet aan tot het vastleggen van wie verantwoordelijk is voor de handhaving van het rookvrij-beleid.</p>
<p>3c) Sportverenigingen zoeken, indien gewenst, hulp van externe organisaties.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Via de website van de Rookvrije Generatie bieden de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij ondersteuning aan, zoals het informatiepakket en andere rookvrij materialen. • Team:Fit coaches bieden begeleiding aan sportverenigingen bij de implementatie van een rookvrij sportterrein. • Soms kan ook een lokale verenigingsadviseur van een GGD, gemeente of sportservice deze begeleiding bieden.
<p>4.Subdoelen borging</p>	<p>Aanpak</p>
<p>4a) Het rookvrij-beleid wordt gehandhaafd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het stappenplan zet aan tot het handhaven van het beleid. • Het stappenplan biedt instructies voor communicatie met mensen die toch roken. • Het informatiepakket bevat ook de toolkit 'Tips, tricks en handige gespreksvoorbeelden voor de naleving op en rond een rookvrij terrein'. Hiermee ontvangen sportverenigingen tips voor het handhaven van het rookvrij-beleid en leren ze verschillende gesprekstechnieken m.b.t. het

	aanspreken van rokers. Bovendien is er ook een video beschikbaar.
4b) Het bestuur evalueert de invoering van het nieuwe rookvrij-beleid en zet waar nodig extra stappen.	Stap 4 van het stappenplan richt zich op de evaluatie van het beleid en biedt vragen die sportverenigingen zichzelf kunnen stellen (zoals "Zijn er aanpassingen nodig om de nieuwe afspraak nog beter zichtbaar te maken?")

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering – max 600 woorden

Wat is op basis van het beschikbare onderzoek bekend over de uitvoering van de interventie?

Beschrijf kort welke onderzoeken zijn gedaan en wat daarvan de uitkomsten waren. Stuur bij het indienen van het werkblad de volledige publicatie van ieder genoemd onderzoek mee.

Beschrijf per onderzoek:

- a) De titel, auteurs, organisatie en jaar van uitgave (indien gepubliceerd)
- b) Het type onderzoek, de onderzoeksmethode en de omvang van het onderzoek
- c) Een samenvatting van de meest relevante uitkomsten met betrekking tot inzicht in de mate waarin activiteiten zijn uitgevoerd volgens plan, het bereik van de interventie, de waardering en ervaring van de uitvoerders en doelgroep, succes- en faalfactoren, en -indien beschikbaar- de uitvoerbaarheid, de randvoorwaarden en de omgevingsvariabelen.

Onderzoek 1: Procesevaluatie invoering rookvrij sportterrein

In 2016 heeft de Hartstichting (namens de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij) een procesevaluatie uitgevoerd m.b.t. de invoering van een rookvrij sportterrein. Hiervoor zijn interviews gehouden met betrokken bestuursleden of vrijwilligers van vijf (deels) rookvrije verenigingen (2x voetbal, 1x hockey, 1x atletiek, 1x tennis).

Uit het onderzoek bleek dat de verenigingen verschilden in hun communicatie over het beleid. Alle verenigingen hadden een taakverdeling gemaakt, grotendeels aangaande de handhaving. Na invoering van het rookvrij-beleid waren de reacties van vrijwilligers en (ouders van) leden bij alle verenigingen voornamelijk positief. Geen van de verenigingen had vrijwilligers of leden verloren vanwege het rookvrij-beleid. Tevens gaven alle verenigingen aan dat de handhaving meeviel en dat rokers door het bestuur aangesproken werden. 80% van de verenigingen had al rokers aan moeten spreken op hun rookgedrag. Tot slot adviseerden alle verenigingen andere verenigingen ook rookvrij te worden.

Onderzoek 2: Evaluatie invoering rookvrij sportterrein bij achterban

In 2016 is door de Hartstichting (namens de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij) een vragenlijst afgenomen onder 514 respondenten van vijf verschillende sportverenigingen met een (grotendeels) rookvrij-beleid. In de vragenlijst werden de meningen en reacties van de achterban in kaart gebracht over het rookvrij-beleid.

Uit het onderzoek bleek dat men over het algemeen op de hoogte was van het huidige rookvrij-beleid op de vereniging. De meeste mensen waren bovendien positief over het rookvrij-beleid. Bij de twee verenigingen die nog niet geheel rookvrij waren, vond de meerderheid (70%) het goed als de vereniging geheel rookvrij zou worden. Rokers waren over het algemeen negatiever over het rookvrij-beleid; slechts 35% was positief over het beleid. Mensen waren positief omdat 1) roken slecht is voor de gezondheid, 2) kinderen het goede voorbeeld moeten krijgen, 3) roken en sport niet samengaan, 4) anderen geen last moeten hebben van tabaksrook van anderen, 5) kinderen roken minder normaal gaan vinden door het beleid en 6) kinderen beschermd moeten worden tegen meer roken. Mensen waren negatief omdat 1) ze het buiten niet-roken te ver vinden gaan en 2) ze vinden dat rokers de mogelijkheid moeten hebben om op één plek op het terrein te roken. Met betrekking tot de invloed van het rookvrij-beleid op rookgedrag verschilt het per vereniging in hoeverre mensen hadden opgemerkt dat er niet of in mindere mate buiten werd gerookt. De helft van de respondenten keek positiever aan tegen de sportvereniging sinds de invoering van het rookvrij-beleid. Tot slot zou 79% van de respondenten een rookvrij sportterrein aanraden aan andere verenigingen.

Onderzoek 3: Implementatie van een rookvrij beleid

In 2019/2020 hebben het Amsterdam UMC en Tranzo, Tilburg University interviews afgenomen bij 46 stakeholders (o.a. trainers, vrijwilligers, bestuursleden) op acht verschillende sportverenigingen (hockey, voetbal, tennis, korfbal) met een rookvrij-beleid (Garritsen et al., 2021). Daarbij werd gevraagd naar ervaringen m.b.t. de implementatie van het rookvrij-beleid.

Uit het onderzoek bleek dat de invoering van een rookvrij-beleid veelal succesvol verliep. De meeste leden steunden het beleid, het beleid leidde tot minder roken, rokers reageerden veelal positief als ze werden aangesproken en niet-roken was de nieuwe norm. Aan de andere kant waren er drie situaties waarin met name de handhaving en naleving van het beleid nog niet optimaal verliepen: 1) wanneer er geen kinderen aanwezig waren op de vereniging, 2) wanneer er alcohol in het spel was en 3) wanneer het roken verplaatste naar de ingang. Ook werden een 7-tal factoren geïdentificeerd die succesvolle invoering van een rookvrij-beleid kunnen bevorderden of belemmeren: 1) draagvlak, 2) communicatie met rokers, 3) formulering van het beleid, 4) communicatie over het beleid, 5) kenmerken van de sportvereniging, 6) verandering van sociale norm t.o.v. roken en 7) steun van externe organisaties.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Wat zijn de werkzame elementen van deze interventie waardoor de gestelde doelen bij de doelgroep gerealiseerd worden? Geef een puntsgewijs overzicht van de belangrijkste werkzame elementen van de interventie. Denk daarbij aan inhoudelijke en praktische elementen.

Max 250 woorden

- In de wervingsfase brengen verschillende organisaties het belang van een rookvrij sportterrein onder de aandacht en stimuleren sportverenigingen om een rookvrij-beleid in te voeren.
- In de adoptiefase wordt een positie attitude t.a.v. een rookvrij-beleid gecreëerd onder bestuursleden, vrijwilligers en (ouders van) leden. De interventie biedt hiervoor verschillende materialen.
- In de implementatiefase wordt aangestuurd op voldoende uitdraging van het rookvrij-beleid (bijv. met rookvrij borden), waardoor leden en bezoekers op de hoogte zijn van de geldende regels over roken op het sportterrein.
- In de implementatiefase wordt aangestuurd op het formuleren van een duidelijk beleid, waarin ook beschreven staat wie verantwoordelijk is voor de handhaving.
- In de implementatiefase worden sportverenigingen gewezen op ondersteunende informatie, materialen en begeleiding bij de implementatie van het rookvrij-beleid.
- In de borgingsfase wordt aangestuurd op het handhaven van het rookvrij-beleid. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van de beschikbare materialen m.b.t. het aanspreken van rokers.
- In de borgingsfase wordt aangestuurd op het evalueren en eventueel verbeteren van het rookvrij-beleid.

6. Aangehaalde literatuur

Maak een alfabetische lijst van alle in deze beschrijving aangehaalde literatuur en gebruik hiervoor de APA-normen (variant met kleine letters, zie aanwijzingen in de handleiding).

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational behavior and human decision processes*, 50(2), 179-211.

Garritsen, H.H., Rozema A.D., Van de Goor, L.A.M., & Kunst, A.E. (2021^a). Smoke-free sports: why most sports clubs have not adopted an outdoor smoke-free policy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 2454.

Garritsen, H.H., Rozema A.D., Van de Goor, L.A.M., & Kunst, A.E. (2021^b). Implementation of an outdoor smoke-free policy at sports clubs: critical situations and determinants influencing implementation. *International Journal of Drug Policy*, 92: 103129.

Garritsen, H.H., Rozema A.D., Van de Goor, L.A.M., & Kunst, A.E. (2022). How sports clubs decide to adopt an outdoor smoke-free policy: a qualitative study applying the Garbage Can Model. *Submitted*.

Smit, R.A., Garritsen, H.H., & Kunst, A.E. (2022). Diffusion of an outdoor smoke-free policy at sports clubs in the Netherlands. *Tobacco Control*.

Trimbos (2016). Zien roken, doet roken? Beschikbaar via <https://www.trimbos.nl/docs/aeabf496-e894-4e92-bcbb-5c679dd7b2e9.pdf>

Trimbos (2019). Cijfers middelengebruik onder scholieren. Beschikbaar via: <https://www.trimbos.nl/kennis/cijfers/alcohol-drugs-roken-scholieren>

Trimbos (2020). Kinderen en roken: de feiten op een rij. Beschikbaar via: <https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/bericht/kinderen-en-roken-de-feiten-op-een-rij>

World Health Organization (2021). Tobacco control to improve child health and development: thematic brief. Geneva: World Health Organization.

7. Praktijkvoorbeeld

Beschrijf, indien beschikbaar, in max. 600 woorden een praktijkvoorbeeld van de uitvoering van de interventie: hoe was de situatie voor, tijdens en na de interventie?

Praktijkvoorbeelden zijn beschikbaar via websites zoals www.rookvrijgeneratie.nl, van sportbonden en lokale websites zoals van een GGD. Zie bijvoorbeeld de volgende webpagina's:

- <https://www.rookvrij.nl/verhaal/wij-waren-de-eerste-rookvrije-voetbalclub-van-nederland>
- <https://rookvrijgeneratie.nl/nieuws/hc-twente-zet-stap-gedeeltelijk-naar-geheel-rookvrij/>
- <https://rookvrijgeneratie.nl/verhalen/zo-werden-de-sportclubs-en-speeltuinen-weesp-rookvrij/>
- <https://rookvrijgeneratie.nl/verhalen/iemand-moet-initiatief-nemen/>
- <https://rookvrijgeneratie.nl/verhalen/thijn-12-nam-initiatief-om-voetbalvereniging-rookvrij-maken/>
- <https://rookvrijgeneratie.nl/verhalen/luc-maakte-voetbal-en-hockeyclub-rookvrij-kinderen/>